

Χαχάλη Στέλλα, Διδάκτωρ του Τμήματος Τεχνών και Μέσων της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Potsdam και του Τμήματος Φιλολογίας του ΕΚΠΑ, stellachachali@gmail.com.

Τίτλος: Διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις: Το άγγιγμα μεταξύ Λόγου και Εικόνας

Κύκλος μαθημάτων για ενήλικες (εβδομαδιαίο σεμινάριο, κάθε **Τρίτη 18.00-20.00**)

Στοχοθεσία: Στόχος του κύκλου μαθημάτων είναι η εξοικείωση των συμμετεχόντων με το πεδίο των διακαλλιτεχνικών προσεγγίσεων, της επαφής, δηλαδή, και της αλληλεπίδρασης μεταξύ του Λόγου και της Εικόνας, και συγκεκριμένα, της λογοτεχνίας με την ζωγραφική και τον κινηματογράφο. Μέσα από μια σειρά παραδειγμάτων από την παγκόσμια λογοτεχνία και τέχνη, θα τεθούν ζητήματα συμβίωσης και διάδρασης μεταξύ των τεχνών. Κατά την διάρκεια του σεμιναρίου, θα παρουσιάζεται ψηφιακά υλικό από λογοτεχνικά και εικαστικά έργα, τα οποία θα λειτουργούν ως κεντρικός άξονας των παραδόσεων.

Μάθημα 1 (03.12.2024): Εισαγωγή στις διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις – Το παράδειγμα της εικονοκειμενικότητας

Στην εισαγωγική συνάντηση, θα γίνει μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία της σχέσης Λόγου και Εικόνας, εκκινώντας από τον Σιμωνίδη τον Κείο και φτάνοντας σε σύγχρονες διαμεσικές προσεγγίσεις. Η εικονοκειμενικότητα θα μελετηθεί μέσα από το Αβάν-γκαρντ κίνημα του Λετρισμού και τα καλλιγράμματα του Απολλιναίρ και στη συνέχεια, μέσα από σύγχρονα παραδείγματα γκράφιτι και κόμικς. Συγκεκριμένα, θα αναλυθούν αποσπάσματα από τα graphic novel *Όταν σκοτώνουν τα κοτσύφια της Harper Lee* με εικονογράφιση του Fred Fordham και τον *Ζητιάνο του Ανδρέα Καρκαβίτσα* με εικονογράφιση του Cob Kanellos.

Μάθημα 2 (10.12.2024): Το παράδειγμα της έκφρασης και της σκηνοθεσίας στις διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις

Στο δεύτερο εισαγωγικό σεμινάριο, θα δοθούν παραδείγματα που ανήκουν στον ρητορικό τύπο της περιγραφής, που ονομάζεται «έκφρασις», κατά την οποία πραγματοποιείται μια λεκτική αναπαράσταση ενός εικαστικού έργου. Ο όρος της «σκηνοθεσίας» αντίστοιχα θα οριστεί υπό το πρίσμα παραδειγμάτων κατά τα οποία η συνύφανση μεταξύ των μέσων της ζωγραφικής και της λογοτεχνίας είναι αόρατη. Πώς, δηλαδή, ένα μυθιστόρημα σκηνοθετεί ένα εικαστικό έργο (*Το άγνωστο αριστούργημα* του Μπαλζάκ) ή αντίστροφα, πώς ένα εικαστικό έργο σκηνοθετεί λογοτεχνικά μοτίβα (*Ο Δον Κιχώτης* δια χειρός Νταλί).

Μάθημα 3 (17.12.2024): Η λογοτεχνία στον κινηματογράφο

Μέσα από κάποια παραδείγματα μεταφοράς και διασκευής λογοτεχνικών έργων στον κινηματογράφο («*Η Φόνισσα*» σε σκηνοθεσία της Εύας Νάθena και «*Το όνομα του Ρόδου*» του Ζαν Ζακ Ανώ), θα τεθεί μια σειρά ερωτημάτων σχετικά με τα όρια εικόνας και λόγου, ορατού και λεκτικού, καθώς και για την ανταλλαγή δώρων μεταξύ των διαφορετικών μέσων.

Μάθημα 4 (07.01.2025): Ο Χρήστος Μποκόρος συνομιλεί με τον Ελύτη, τον Παπαδιαμάντη και τον Σολωμό

Εκκινώντας από τα εικαστικά αφιερωματικά έργα του Χρήστου Μποκόρου προς τους τρεις συγγραφείς («Ένα κυπαρίσσι για τον Οδυσσέα Ελύτη, που αντιφώνησε τον παράδεισο γύρω μας», «συντροφιά με τον κυρ-Αλέξανδρο», «Η Δόξα μονάχη»), θα μιλήσουμε για την έννοια του αντίδωρου στην τέχνη. Τα τρία εικαστικά έργα θα αναλυθούν ως ένα αντίδωρο του ζωγράφου στα δώρα που δέχθηκε από την λογοτεχνία. Οι πίνακες αποτελούνται από αισθητικά σημεία που παραπέμπουν στο έργο του εκάστοτε συγγραφέα, αλλά και από σημάδια που προέρχονται από το εικαστικό ιδίωμα του ζωγράφου.

Μάθημα 5 (14.01.2025): *Τα Ζωγραφισμένα* του Καβάφη: Η ποίηση συναντά την ζωγραφική

Το ποίημα του Καβάφη «Ζωγραφισμένα» (1915) θα προσεγγιστεί μέσα από έναν διακαλλιτεχνικό φακό και θα αναλυθεί ως ένα πλάτωμα, όπου η κειμενική φωνή συναντά την εικαστική. Το εικαστικό ιδίωμα, ωστόσο, που αναδύεται στο ποίημα δεν εμφανίζεται με την παραδοσιακή του μορφή, δηλαδή με χρώματα και σχήματα. Σκηνοθετείται και μεταμφιέζεται ως κειμενικό συμβάν, το οποίο μιμείται μια ζωγραφιά. Τι συμβαίνει, λοιπόν, όταν κάποιος σίχτοι παύουν να μιλούν και αρχίζουν να δείχνουν σαν να ήταν εικόνες; Παράλληλα με το ποίημα, θα γίνει και μια αναδρομή στην εικαστική έκθεση που διοργανώθηκε στο Ίδρυμα Θεοχαράκη το 2013 και όπου 40 σύγχρονοι Έλληνες και Ελληνίδες δημιουργοί εξέθεσαν έργα τους εμπνεόμενοι από την μορφή και την ποίηση του Καβάφη.

Μάθημα 6 (21.01. 2025): *Η Καρδερίνα* του Κάρελ Φαμπρίτιους και της Ντόνα Ταρτ: Ένα εικαστικό έργο επιβιώνει σε ένα μυθιστόρημα

Το πολυσέλιδο μυθιστόρημα της Αμερικανίδας συγγραφέως Ντόνα Ταρτ *Καρδερίνα* (2013) εμπνέεται από τον ομώνυμο πίνακα του Ολανδού ζωγράφου Carel Fabritius, έργο του 1654. Ο Fabritius είναι ένας από τους σημαντικότερους μαθητές του Rembrandt και ζούσε από το 1650 στο Delft, όπου πέθανε 32 χρονών, ενώ βρισκόταν στο ατελιέ του, μετά από έκρηξη μιας πυριτιδαποθήκης. Το μεγαλύτερο μέρος του έργου του καταστράφηκε, ενώ η *Καρδερίνα* είναι ένα από τα λίγα έργα που σώθηκαν άθικτα. Η Ταρτ στο μυθιστόρημα μεταφέρει τον πίνακα σε ένα σύγχρονο μουσείο της Αμερικής, με ήρωα τον έφηβο Theo Decker, ο οποίος μετά από μια έκρηξη στο μουσείο κατορθώνει να διασώσει τον πίνακα, του οποίου η εικόνα έκτοτε λειτουργεί ως ρελίκβιουμ της νεκρής του μητέρας που τον συνόδεψε στην επίσκεψη του μουσείου. Η επιβίωση της μικρής καρδερίνας από την ζωγραφική στην λογοτεχνική αποτύπωση θα αποτελέσει αφορμή για μια σειρά ερωτημάτων γύρω από την περιπλάνηση των μορφών σε διαφορετικές τέχνες.

Μάθημα 7 (28.01.2025): *Αναζητώντας* την ζωγραφική στον Μαρσέλ Προυστ

Μελετώντας τρία αποσπάσματα από το πολύτομο έργο του Προυστ *Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο*, τα οποία αναπαριστούν κειμενικά εικαστικά έργα, θα αναλυθεί η λειτουργία της ζωγραφικής στο έργο του και εν γένει οι αισθητικές του ιδέες. Η τέχνη, εξάλλου, για τον Προυστ είναι ο μόνος τρόπος, για να ξανακερδηθεί ο χαμένος χρόνος. Το πρώτο

παράδειγμα προέρχεται από τον τόμο *Από τη μεριά του Σουάν* (1913) και επανεγγράφει λογοτεχνικά το εικαστικό έργο του Sandro Botticelli «Πειρασμοί του Μωυσή» (1481–1482). Το δεύτερο παράδειγμα προέρχεται από τον τόμο *Στον ίσκιο των ανθισμένων κοριτσιών* (1919) και συνομιλεί με έργα νεκρής φύσης του Jean Siméon Chardin, όπως με «Το σαλάχι» (1728) και το έργο «Ο μπουφές» (1738). Το τρίτο παράδειγμα προέρχεται από τον τόμο *Η Αλμπερτίν αγνοούμενη* (1925) όπου σκηνοθετείται το έργο του Vittore Carpaccio, «Το θαύμα του Σταυρού στην γέφυρα του Ριάλτο» (1494).

Μάθημα 8 (04.02.2025): *Το μουσείο της αθωότητας* του Ορχάν Παμούκ: Όταν ένα μυθιστόρημα γίνεται μουσείο

Διαβάζοντας αποσπάσματα από το μυθιστόρημα του Τούρκου μυθιστοριογράφου Orhan Pamuk *Το μουσείο της αθωότητας* (2008), θα συζητηθεί πώς οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες δραπετεύουν από το μυθιστορηματικό σύμπαν και γίνονται πρωταγωνιστές ενός πραγματικού μουσείου, το οποίο μέσα από μια σειρά αντικειμένων ζωντανεύει την ιστορία ενός μεγάλου ανεκπλήρωτου έρωτα. Ο Pamuk φτιάχνει ένα «αισθηματικό» μουσείο με αντικείμενα, ρούχα, φωτογραφίες και αναμνήσεις των μυθιστορηματικών του ηρώων, όπου ο επισκέπτης αναμετράται με την αθωότητα ενός έρωτα-συλλέκτη στιγμών αιωνιότητας.